

שם המכון: מרכז משמעו"ת

דרג: פיקוד זוטר-מ"מ / פיקוד-סרן, רס"ן

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: 80 שנה למרד גטו ורשה - מנהיגים והנהגה בתקופת השואה

ראציונל:

במהלך היום ייחשפו החיילים למושג המנהיג ולדוגמאות מקרב ההנהגה היהודית בתקופת השואה. תקופת השואה יצרה מציאות חיים בלתי אפשרית שיצרו דילמות קשות בקרב הקהילה היהודית בכלל ובפני ההנהגה היהודית בפרט, כולל בשאלה האם למרוד או לא? יום העיון יעסוק בדוגמאות הנהגה שונות ובשאלה כיצד התמודדה ההנהגה מול המציאות בגטאות השונים.

מטרות:

1. להכיר דמויות של מנהיגים ומנהיגות בשואה.
2. העלאת דילמות שאיתן התמודדו בגטאות שונים.
3. חשיפה למיגוון ההתנהגויות האנושיות בתנאי הקשים של השואה

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	מנהיגות יהודית וסוגי הנהגה יהודית בתקופת השואה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	דילמות מנהיגותיות ודרכי התמודדות בתקופת השואה	ענבל רז – מ.א. גיאל הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	משמעותן של הדילמות האנושיות	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של המשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

מנהיגים והנהגה בתקופת השואה

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי

השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	או פרשנות.
כי היום	ומה שיחסר
הוא האתמול	בבוא המחר
של המחר.	זה קשר עין ותגובה
שאלו היום	ועל כל שאלה תשובה,
כי מחר	בקול או רק במבע.
תגלו פתאום	שאלו עוד!
שכבר מאוחר.	שאלו שוב!
שאלו היום	זה הזמן!
כי היום	האתמול לא ישוב.
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	

משמעותן של הדילמות האנושיות – סדנת עיבוד מפקד

1. מהן הדילמות שהכרתן בפעילות?
2. מה היו הקשיים העיקריים של המנהיגים/ות היהודים בתקופת השואה? כיצד התמודדו איתם?
3. מה היה המניע למרוד? אילו סוגי מרידות היו ליהודים?
4. האם ועד כמה הצליחו המנהיגים היהודים, למרות הקשיים, להשפיע על מציאות החיים שסביבם, לפי הדילמות שהכרתם?

חשיבותה של המשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
  2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
  3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
  4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר :
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"?
- כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעות

דרג: פיקוד-סרן, רס"ן / פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: נקודות של אור - עזרה, הצלה וחסידים אומות עולם

ראיון:

הצלת יהודים בתקופת השלטון הנאצי הייתה כרוכה בסיכון רב. מצילים/ות שנתפסו היו צפויים לעונשים כבדים, ובמקומות מסוימים היו הגרמנים הורגים את מי שנתפסו בסיוע ליהודים, ואת בני משפחתם ולעתים אף פוגעים בכל הכפר. מיהם האנשים, שלמרות הכל היו מוכנים לסכן את חייהם וחיי יקיריהם, לעמוד בלחצים חברתיים ויומיומיים, ולסייע לאנשים שלעתים כלל לא הכירו? מדוע עשו זאת? וכיצד הסתירו את היהודים? ביום עיון זה, נדון בשאלות המגוונות שלעיל, נכיר סיפורי הצלה ונשאל האם ניתן לאפיין את חסידי אומות העולם?

מטרות:

1. הכרות עם הצלה בסביבה עוינת. הצגת פעילותם וייחודיותם של חסידי אומות עולם
2. הכרת סיפורי הצלה, מצילים והקריטריונים לתואר "חסידי רומות עולם"

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	הצלה בסביבה עוינת – דרכי הצלת יהודים בתקופת השואה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	סיפורי הצלה, מצילים והקריטריונים לתואר "חסידי רומות עולם"	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	חסידי אומות עולם והעומדים מן הצד	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

חסידי אומות עולם

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	ומה שיחסר
כי היום	בבוא המחר
הוא האתמול	זה קשר עין ותגובה
של המחר.	ועל כל שאלה תשובה,
שאלו היום	בקול או רק במבע.
כי מחר	שאלו עוד!
תגלו פתאום	שאלו שוב!
שכבר מאוחר.	זה הזמן!
שאלו היום	האתמול לא ישוב.
כי היום	
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	
או פרשנות.	

חסידי אומות עולם והעומדים מן הצד - סדנת עיבוד מפקד

1. מי היו האנשים שהוכרו כחסידי אומות עולם?
2. כיצד נראו חייו או חייה של מי שהחליטו לעזור ליהודים בתקופת השואה? מה יכלו ובעיקר לא יכלו לעשות?
3. האם היה פרופיל אחיד של חסידי אומות עולם?
4. אלי ויזל אמר: ההיפך מאהבה אינה שנאה, אלא אדישות", האם דבריו קשורים לכמות הגדולה של העומדים מן הצד במלחמת העולם השנייה? אם לא, נמקו. אם כן, במה?

חשיבותה של המשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
  2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
  3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
  4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר:
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"?
- כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעויות

דרג: פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: משמעויות של זיכרון - זיכרון השואה בחברה הישראלית

ראציונל:

זיכרון השואה והגבורה עבר שינויים בחברה הישראלית המתהווה, החל משנים סוערות במרחב הציבורי של חוקים ומשפטים שהשפיעו ועיצבו את האופן בו נזכור וננציח את השואה. דרך כתיבת ופרסום יומנים ועדויות של ניספים וניצולים והזמנת ניצולי שואה לספר את סיפורם האישי בפני הדור הצעיר, ועד לבני הדור השני והשלישי שזיכרון השואה הפך להיות חלק בלתי נפרד ממהותם והם פועלים להנצחת השואה בתחומי עשייה מגוונים. השינוי ביחס של החברה הישראלית לזיכרון השואה השפיע רבות גם על האופן בו נתפסים ניצוליות השואה בחברה הישראלית. ביום עיון זה נציג ונבחן את מגוון הגורמים שחוללו שינוי זה ונחשוב כיצד יזכרו את השואה בעתיד.

מטרות:

1. הכרת מגוון הגורמים שהשפיעו על זיכרון השואה בחברה הישראלית.
2. הכרת דמויות משמעותיות שהשפיעו על זיכרון השואה בחברה הישראלית.
3. הצגה ודיון בשאלה כיצד יזכרו את השואה והגבורה בעתיד ?

שם המכון: מרכז משמעויות

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	זיכרון השואה בחברה הישראלית – השפעות ומגמות	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	עדויות מספרות – בחינת עדויות והשפעתן על תפיסת השואה והגבורה בחברה הישראלית.	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	תרומתם של הניצולים לחברה הישראלית.	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

זיכרון השואה בחברה הישראלית

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.
ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.
לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן
מה אומר השיר?
מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?
מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	או פרשנות.
כי היום	ומה שיחסר
הוא האתמול	בבוא המחר
של המחר.	זה קשר עין ותגובה
שאלו היום	ועל כל שאלה תשובה,
כי מחר	בקול או רק במבע.
תגלו פתאום	שאלו עוד!
שכבר מאוחר.	שאלו שוב!
שאלו היום	זה הזמן!
כי היום	האתמול לא ישוב.
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	

תרומתם של הניצולים לחברה הישראלית - סדנת עיבוד מפקד

1. כיצד התקבלו ניצולי השואה כאשר הגיעו ארצה למדינת ישראל הצעירה?
2. מה היתה שאיפתם העיקרית?
3. עם אילו קשיים הם התמודדו?
4. מה היתה הדרך המיטבית שהילדים ניצולי השואה ניסו להשתלב בארץ? למי רצו להידמות? כיצד עשו זאת?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר :
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד" ?
כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעו"ת

דרג: פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: ממגן דויד צהוב למגן דויד כחול - "מתקומה לשחקים"

ראצינול:

ביום עיון זה נדגיש את תרומתם של אנשי צוות אוויר ניצולי שואה, ששירתו בחיל האוויר הישראלי. מתוך 300 אנשי צוות אוויר ששרתו באמצע שנות ה-50 (ימי מבצע קדש) נמנו כ-120 פליטי שואה, טייסים, מפקדי טייסות ומפקדי בסיסים, שנכחו בצמתי קבלת ההחלטות בחיל האוויר. במהלך היום נכיר את סיפורם בזמן השואה ואת קורותיהם עם סיומה של המלחמה והפיכתם לאנשי צוות אוויר. יום העיון משלב דרכים דידקטיות מגוונות ואמצעים אור קוליים.

מטרות:

1. חשיפה לסיפור חייהם של אנשי צוות אוויר בזמן השואה
2. הדגשת הבחירה בחיים ותרומתם למדינת ישראל בכלל ולחיל האוויר בפרט

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	אנשי צוות אוויר שהיו ילדים בתקופת השואה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	בעקבות סיפוריהם של אנשי צוות אוויר שהיו ילדים בתקופת השואה – אתגרים והתמודדויות	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	תרומתם של ניצולי שואה לחברה הישראלית	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

מתקומה לשחקים

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי

השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	או פרשנות.
כי היום	ומה שיחסר
הוא האתמול	בבוא המחר
של המחר.	זה קשר עין ותגובה
שאלו היום	ועל כל שאלה תשובה,
כי מחר	בקול או רק במבע.
תגלו פתאום	שאלו עוד!
שכבר מאוחר.	שאלו שוב!
שאלו היום	זה הזמן!
כי היום	האתמול לא ישוב.
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	

תרומתם של ניצולי השואה לחברה הישראלית – סדנת עיבוד מפקד

לאור ההרצאה ששמעתם :

1. כיצד התקבלו ניצולי השואה כאשר הגיעו ארצה למדינת ישראל הצעירה?
2. מה היתה שאיפתם העיקרית?
3. עם אילו קשיים הם התמודדו?
4. מה היתה הדרך המיטבית שהילדים ניצולי השואה ניסו להשתלב בארץ? למי רצו להידמות?
כיצד עשו זאת?

חשיבותה של המשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר :
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד" ?
כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעות

דרג: פיקוד זוטר-מ"מ / פיקוד-סרן, רס"ן

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: חיי יום יום בגטו – יחידים ומשפחות

ראציונל:

הצרת חיי היהודים והכנסתם לגטאות בתקופת השואה, הביאה לשינויים רבים בתנאי חייהם וכן במרקם החיים המשפחתיים והציבוריים של היהודים. שינויים אלו, באו לידי ביטוי בשיגרת החיים היום-יומית שהפכה קשה מנשוא. יום העיון יכלול חשיפה לדרכי התמודדותם של יהודים בגטאות שונים, בעזרת אמצעים אורקוליים, שירים ויומנים אישיים..

מטרות:

1. הכרת מושג ה"גטו" ומשמעותו.
2. חשיפה להתמודדויות הכרוכות בחיי היום-יום בגטאות.
3. הצגת ההבדלים בין הגטאות השונים ותנאי החיים בהם.

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	גטאות יהודים באירופה בתקופת השואה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	חיי הפרט והמשפחה בגטאות בתקופת השואה	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	השפעתו של השלטון הנאצי על חיי המשפחה בגטו	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

חיי יום יום בגטו

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי

השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	או פרשנות.
כי היום	ומה שיחסר
הוא האתמול	בבוא המחר
של המחר.	זה קשר עין ותגובה
שאלו היום	ועל כל שאלה תשובה,
כי מחר	בקול או רק במבע.
תגלו פתאום	שאלו עוד!
שכבר מאוחר.	שאלו שוב!
שאלו היום	זה הזמן!
כי היום	האתמול לא ישוב.
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	

השפעתו של השלטון הנאצי על חיי המשפחה בגטו – סדנת עיבוד מפקד

1. כיצד השפיעה המדיניות הנאצית של הצרת חיי היהודים בגטאות, על חיי המשפחה בגטאות שהכרתם בפעילות?
2. עם אלו דילמות מצאו עצמם הורים מתמודדים בגטאות אלו?
3. כיצד נראו חיי היום יום שיהודים פיתחו בגטאות?
4. מה עלה בגורלם, והאם הצליחו לשרוד כמשפחות שלימות?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
  2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
  3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
  4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר:
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"?
- כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעו"ת

דרג: פיקוד-סרן, רס"ן / פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: עדים / הדים של הזיכרון

ראצינול:

מקום המדינה ואילך חלו שינויים ביחסה של החברה הישראלית כלפי השואה, ניצולי השואה, קורבנות השואה ודימויה. שינויים אלה היו פועל יוצא של אירועים לאומיים, חברתיים ומשפטיים
 ציבוריים. משפט אייכמן היווה נקודת מפנה ביחסה של החברה לניצולים. ביום העיון נעסוק במשמעויותיו של המשפט והשלכותיו על מקומם של הניצולים בחברה הישראלית. יום העיון משלב דרכים דיסקטיות מגוונות ואמצעים אור קוליים.

מטרות:

1. חשיפה לשינויים שחלו ביחסה של החברה הישראלית לזכרון השואה ולניצולים.
2. עיסוק בדילמות שעלו בעדויות במשפט אייכמן.
3. הדגשת חשיבותו של משפט אייכמן להבנת מורכבותו של הספור האנושי בשואה.

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	גלגוליו של זיכרון השואה בחברה הישראלית	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	עדויות במשפט אייכמן	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	משמעותן של עדויות הניצולים במשפט על החברה הישראלית	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי

השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	ומה שיחסר
כי היום	בבוא המחר
הוא האתמול	זה קשר עין ותגובה
של המחר.	ועל כל שאלה תשובה,
שאלו היום	בקול או רק במבע.
כי מחר	שאלו עוד!
תגלו פתאום	שאלו שוב!
שכבר מאוחר.	זה הזמן!
שאלו היום	האתמול לא ישוב.
כי היום	
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	
או פרשנות.	

משמעותן של עדויות הניצולים במשפט אייכמן על החברה הישראלית - סדנת עיבוד מפקד

1. לאור הסדנא, כיצד התקבל משפט אייכמן ועדויות הניצולים בחברה הישראלית?
2. מה חשבתם והרגשתם כששמעתם את לקט העדויות מהמשפט?
3. מה ההבדלים העיקריים בין העדויות במשפט אייכמן, לעדויות שאנחנו שומעים היום?
4. מה בולט בעיקר בעדויות של הניצולים במשפט אייכמן?
5. האם לדעתכם, משפט אייכמן סגר מעגל עבור ניצולי השואה בארץ?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
  2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
  3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
  4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר:
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"?
- כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעוֹת

דרג: פיקוד-סרן, רס"ן / פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: מרי והתנגדות בתקופת השואה

ראצינול:

המושג "עמידה והתנגדות" בשואה עבר שינויים רבים במהלך השנים בחברה הישראלית. יום העיון יעסוק בעמידה הרוחנית ובמרי הפיסי וישלב דרכים דיסקטיות מגוונות ואמצעים אור קוליים.

מטרות:

1. חשיפת דרכי העמידה וההתנגדות השונים.
2. העלאת דילמות בגטאות השונים : האם למרוד או למרוד.
3. הכרת המרידות בגטאות ובמחנות
4. הכרת פעולתם של תנועות הנוער טרם שואה ובשואה.

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	התנגדות פיזית והתנגדות רוחנית בתקופת השואה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	למרוד או לא למרוד? דילמות בגטאות ובמחנות	ענבל רוז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	התנגדות פיזית ורוחנית – השונה והשווה	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

מרי והתנגדות בתקופת השואה

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי

השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	או פרשנות.
כי היום	ומה שיחסר
הוא האתמול	בבוא המחר
של המחר.	זה קשר עין ותגובה
שאלו היום	ועל כל שאלה תשובה,
כי מחר	בקול או רק במבע.
תגלו פתאום	שאלו עוד!
שכבר מאוחר.	שאלו שוב!
שאלו היום	זה הזמן!
כי היום	האתמול לא ישוב.
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	

התנגדות פיזית ורוחנית – השונה והשווה - סדנת עיבוד מפקד

1. על אילו סוגי התנגדות של יהודים ניתן לדבר בתקופת השואה?
2. כיצד הן באו לידי ביטוי?
3. מי לרוב היה בעד למרוד ומי היה נגד?
4. מהן הדילמות העיקריות שעלו בשאלה האם למרוד או לא למרוד בגרמנים?
5. מה ההבדלים העיקריים בין ההתנגדות הפיזית להתנגדות הרוחנית?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
  2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
  3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
  4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר:
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"?
- כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעוֹת

דרג: פיקוד בכיר

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: כאב השחרור והחזרה לחיים – תרומתם של ניצולי השואה לחברה הישראלית

ראצינול:

בתום המלחמה מצאו עצמם הניצולים ללא קורת גג וללא משפחה. למרות מצבם הפיסי והנפשי התארגנו ניצולי השואה במחנות העקורים והחלו לבנות את חייהם מחדש. הניצולים בחרו בחיים. ביום העיון נעסוק בהתארגנותם של ניצולי השואה במחנות העקורים ובתרומתם למדינת ישראל בתחומים השונים.

יום העיון משלב דרכים דידקטיות מגוונות ואמצעים אור-קוליים

מטרות:

1. חשיפה לקשיי הניצולים בתום המלחמה.
2. הדגשת הבחירה בחיים של ניצולי השואה.
3. העלאת המודעות לתרומתם הרבה של ניצולי השואה למדינת ישראל.

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	הבחירה בחיים – ניצולי השואה בתום המלחמה ותרומתם למדינת ישראל.	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	חזרה לחיים – דילמות וקשיים של ניצולי שואה.	ענבל רז – מ.א. גיאל הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	תרומתם של הניצולים לחברה הישראלית.	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	מפקד	

כאב השחרור והחזרה לחיים – תרומתם של ניצולי השואה לחברה הישראלית

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	ומה שיחסר
כי היום	בבוא המחר
הוא האתמול	זה קשר עין ותגובה
של המחר.	ועל כל שאלה תשובה,
שאלו היום	בקול או רק במבע.
כי מחר	שאלו עוד!
תגלו פתאום	שאלו שוב!
שכבר מאוחר.	זה הזמן!
שאלו היום	האתמול לא ישוב.
כי היום	
עוד קיימת עדות.	
שאלו היום כי מחר	
זאת תהיה רק ספרות	
או עבוד שונה	
או פרשנות.	

תרומתם של הניצולים לחברה הישראלית - סדנת עיבוד מפקד

1. כיצד התקבלו ניצולי השואה כאשר הגיעו ארצה למדינת ישראל הצעירה?
2. מה היתה שאיפתם העיקרית?
3. עם אילו קשיים הם התמודדו?
4. מה היתה הדרך המיטבית שהילדים ניצולי השואה ניסו להשתלב בארץ? למי רצו להידמות? כיצד עשו זאת?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?
"...ובמרוץ השליחים
נותרתי לבד
הלפיד עובר עכשיו
מיד ליד
קחו ממני את הכל
אני הסנה הבוער
ואתם תישארו כאן
כדי לספר..."
3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר :
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד" ?
כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

שם המכון: מרכז משמעות

דרג: פיקוד זוטר – מ"מ

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: נשים בתקופת השואה

ראצינל:

תקופת השואה יצרה מציאות שבה נשים נאלצו להתמודד עם דילמות וקשיים ייחודיים. יום העיון יעסוק באופן שבו התמודדו נשים עם מצוקות אלו. יום העיון משלב דרכים דיסקוטיות מגוונות ואמצעים אור-קוליים

מטרות:

1. חשיפה לתחום המיגדרי בשיח על השואה
2. הכרת דרכי התמודדותן של נשים בהשרדות היומיומית ובלחימה
3. הכרת דמויות מופת נשיות

מידע	גורם מעביר	פירוט יחידת תוכן	יחידת תוכן	משך
	מפקד	חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.	פתיחה	15 ד'
מצ"ב קורות חיים	ד"ר לאה גנור	נשים בתקופת השואה	הרצאה	50 ד'
מצ"ב קורות חיים	ענבל רז – מ.א. גיאל הנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	דילמות של נשים בגטאות ובמחנות	סדנא 1	90 ד'
	מפקד	מדוע יש לעשות הבחנה בין נשים וגברים בשואה?	סדנת עיבוד	30 ד'
	ניצולת שואה	סיפור חיים של ניצול או ניצולת שואה	עדות אישית	60 ד'
	מפקד	חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא.	סכום	15 ד'

נשים בתקופת השואה

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק בנושא השואה בימנו.

ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מתקופת מלחמת העולם השנייה והשואה, וניצולי השואה מתבגרים, עלינו לחשוב כיצד נזכור את נושא השואה בעתיד.

לפניכם שיר שנכתב על ידי ניצולת השואה בת-שבע דגן

מה אומר השיר?

מה ניתן וצריך לעשות היום? למה חשוב לעשות את זה היום?

מי אחראי להמשכיות הזיכרון?

למשתתפים לשאול - מילים: בת-שבע דגן

שאלו היום	זאת תהיה רק ספרות
כי היום	או עבוד שונה
הוא האתמול	או פרשנות.
של המחר.	ומה שיחסר
שאלו היום	בבוא המחר
כי מחר	זה קשר עין ותגבה
תגלו פתאום	ועל כל שאלה תשובה,
שכבר מאוחר.	בקול או רק במבע.
שאלו היום	שאלו עוד!
כי היום	שאלו שוב!
עוד קיימת עדות.	זה הזמן!
שאלו היום כי מחר	האתמול לא ישוב.

מרכז משמעויות
מורשת, שואה, מסורת, ערכים ותקומה

מדוע יש לעשות הבחנה בין גברים ונשים בתקופת השואה - סדנת עיבוד מפקד

1. האם נשים יהודיות וגברים יהודים חוו חוויות דומות או שונות בתקופת השואה?
2. מדוע חשוב להוסיף את סיפורי הנשים בתקופת השואה למאגר הידע שלנו בנושא?
3. לאור ההרצאה והסדנא, אילו בעיות ודילמות ייחודיות היו לנשים בתקופת השואה?
4. אילו דמויות נשיות מתקופת השואה אתם מכירים והאם הן זוכות להנצחה והכרה?

חשיבותה של ההמשכיות בזיכרון השואה והנחלת הזיכרון לדור הבא – מפקד

1. ההיסטוריה בכלל והיהודית בפרט רוויה באירועים שהתרחשו והשפיעו על העם לדורותיו, מדוע חשוב להמשיך ולעסוק בנושא השואה ?
2. לפניכם קטע משירו של עמיר בניון "האחרון שנשאר" מה אומר קטע זה?

"...ובמרוץ השליחים

נותרתי לבד

הלפיד עובר עכשיו

מיד ליד

קחו ממני את הכל

אני הסנה הבוער

ואתם תישארו כאן

כדי לספר..."

3. מה עלול לקרות אם נפסיק לעסוק בנושא השואה, ונדבר ולחשוב רק על העתיד?
4. מה משקפת אמירתו של ניצול השואה, הפרטיזן אבא קובנר:
"לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד"
כיצד עלינו לנהוג לדעתו?

מרכז משמעות
מורשת, שואה, מסורת, ערכים ותקומה

שם המכון: מרכז משמעות

דרג: פיקוד זוטר – מ"מ

כמות משתתפים מינימלית: 15 מקסימלית: 120

נושא: פרשיות עלומות בתולדות הארץ והעולם

ראצינל:

יום עיון חוויתי במהלכו נציג ונכיר פרשיות "עלומות" העוסקות ב"העפלה", עליה ושנותיה הראשונות של מדינת-ישראל. הפרשיות שיוצגו נבחרו מתוך מגוון רחב של אירועים ומצבים שהתרחשו, והיו בעלי השפעה רבה על חיי המעורבים בהן. יחד עם זאת, לא הגיעו פרשיות אלה לתודעת הציבור הרחב.

מטרות:

1. הכרת המושג פרשייה "עלומה".
2. חשיפת אירועים לא מוכרים הקשורים לתולדות המדינה.
3. חיזוק הזיקה בין הדור הצעיר למעפילים שעל-אף הקשיים והתלאות, דבקו ברצונם לעלות לארץ-ישראל.
4. הגברת המוטיבציה לחקירת וחשיפת "פרשיות עלומות" הקשורות לתולדות המשפחה והעם.

משך	יחידת תוכן	פירוט יחידת תוכן	גורם מעביר	מידע
15 ד'	פתיחה	חשיבות העיסוק במורשת ובאירועים היסטוריים משמעותיים.	מפקד	
50 ד'	הרצאה	העפלה לפני ואחרי קום המדינה	ד"ר לאה גנור	מצ"ב קורות חיים
90 ד'	סדנא 1	פרשיות עלומות - הכרות עם סיפורי אוניות ודרך אל החוף.	ענבל רז – מ.א. גיא הלנברנד – מ.א. קובי דנה – מ.א. חנה אורן – ב.א.	מצ"ב קורות חיים
30 ד'	סדנת עיבוד	משמעותם של סיפורי אוניות	מפקד	
60 ד'	עדות אישית	סיפור חיים - מעפילה	ניצולת שואה	
15 ד'	סכום	חשיבותה של המשכיות מורשת הזיכרון הלאומי והנחלתו לדור הבא.	מפקד	

מרכז משמעות"ת
מורשת, שואה, מסורת, ערכים ותקומה

פרשיות עלומות בתולדות העם והמדינה

לבנת מפקד 1 - פתיחה

הנושא: חשיבות העיסוק במורשת ובאירועים היסטוריים משמעותיים.
ככל שעוברות השנים ואנחנו מתרחקים מהאירועים ההיסטוריים של העליה, העפלה ותקומת המדינה, עלינו לחשוב כיצד לחבר את הדור הצעיר אל מורשתו ואל המאבק הארוך שהוביל לתקומת המדינה, אליה הוא נולד כ"מובן מאליו".

לפניכם קטע שאמר ברל כצנלסון

"דור שאינו מכיר את אביו וסבו,
אינו מכיר את עצמו,
אינו יודע מה ירש ובמה מרד"

מהו המסר בטקסט זה?

מדוע זה חשוב להכיר את העבר?

מדוע חשוב לחבר ולחזק את הקשר בין הדור הצעיר למורשתו?

משמעותם של סיפורי אוניות - סדנת עיבוד מפקד

1. מה ההבדל בין עליה להעפלה?
2. מדוע חשוב להכיר סיפורי העפלה לארץ, לפני ואחרי קום המדינה?
3. ממה נבעה ההתעקשות של המעפילים לעלות לארץ למרות הבעיות והקשיים?
4. האם הכרתם סיפורי אוניות העפלה לפני יום זה? אם כן, איזו ומהיכן הכרתם?
5. כיצד העיסוק בסיפורי העפלה רלוונטי לימנו ומחזק את הקשר בין הדור הצעיר למורשתו?

חשיבותה של המשכיות מורשת הזיכרון הלאומי והנחלתו לדור הבא – מפקד

1. מדינת ישראל היא מדינת עולים, וסיפור הקמתה רווי בסיפורי עליה, העפלה ובנייה. לפניכם "שיר השיירה" של אריק אינשטיין

<https://www.youtube.com/watch?v=K9WNZtyYKUQ> – ניתן להקרין

1. על מה מדבר השיר?

2. מהי השיירה המדוברת בשיר?

3. מה המשמעות של שיירה? מדוע חשוב שהיא תימשך? איך דואגים שהשיירה לא תעצר?

4. מי אחראי לכך?

מרכז משמעותי
מורשת, שואה, מסורת, ערכים ותקומה

אריק איינשטיין

מילים: עלי מוהר, לחן: עממי יוני

בלשונות רבות מספור דיברנו	ומדברת ומדברת
זזה את זה כמעט בכלל שלא הכרנו	מסביב יהום הסער
ומקומות רבים מאוד עזבנו	רב הקושי והצער
ורק מקום אחד רצינו ואהבנו	אבל יש על מה לשמוח
ומקומות רבים מאוד עזבנו	יש עוד אומץ, יש עוד כח .
ואל הארץ, אל הארץ באנו .	
ונמשכת שיירה	איך ישראל צומחת מסביבנו
מן המאה שעברה	היא חזקה יותר מכל חסרונותינו
רחוקים כבר היוצאים	וגם הנגב עוד יהיה פורח
איכרים וחלוצים	ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח .
שעמלו עבדו בפרך	וגם הנגב עוד יהיה פורח
בלי לראות את סוף הדרך	ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח .
ועכשיו עוברים אנחנו	ומכל הגליות
לא שקטנו ולא נחנו	ועם כל הבעיות
לא ימשיכו בלעדינו	מסביב יהום הסער
זוהי הרפתקת חיינו .	רב הקושי והצער
מגטאות ומחנות הגחנו	אבל יש על מה לשמח
אל הביצות ואל הישימון הלכנו	יש עוד אומץ, יש עוד כח .
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה	ונמשכת שיירה
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה .	מן המאה שעברה
מקצות ערב, מרוסיה ופולניה	רחוקים כבר היוצאים
הדלקנו אור גם בדימונה גם בדגניה .	אכרים וחלוצים
ומכל הגליות	שעמלו עבדו בפרך
ועם כל הבעיות	בלי לראות את סוף הדרך
עם נוצר וארץ קמה	ועכשיו עוברים אנחנו
ושפה אשר נרדמה	לא שקטנו ולא נחנו
שוב התחילה מתעוררת	לא ימשיכו בלעדינו
	זוהי הרפתקת חיינו.